

УДК 81

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/43-2-27>**Наталія ІЩЕНКО,***orcid.org/0000-0002-1206-9158**доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри зарубіжної філології**Навчально-наукового інституту філології та журналістики
Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
(Київ, Україна) ishchenko.nataliia@tnu.edu.ua***Вікторія ГОНЧАРОВА,***orcid.org/0000-0002-1764-5716**студентка магістратури факультету філології**Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
(Київ, Україна) en03514420@tnu.edu.ua*

ЮРИДИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК СКЛАДОВА ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті досліджуються проблеми перекладу англійських термінів у текстах юридичного дискурсу українською мовою, що ґрунтуються на розумінні суті перекладу. Аналізуються особливості мови права й професійної комунікації у сфері права, специфіка юридичного перекладу, труднощі перекладу юридичної термінології. Виявляються та розглядаються основні прийоми й способи перекладу термінів англійських текстів юридичного дискурсу, відібраних методом суцільної вибірки з англійських текстів офіційно-ділових документів та їх перекладів українською мовою. Основна складність перекладу термінів текстів юридичного дискурсу полягає в тому, що це переклад з однієї правової системи в іншу.

Юридичний переклад не може бути здійсненим коректно без використання спеціальних пізнань у відповідній галузі права, без знання специфіки конкретного виду правовідносин. Необхідно орієнтуватися в чинному законодавстві, а також володіти спеціальною лексикою та знати про особливості використання іноземної юридичної термінології в конкретному контексті.

Як відомо, право – одна з тих наукових галузей, яка характеризується наявністю значної кількості національно-культурних специфічних рис, що відбивають вироблені норми взаємовідносин особистості з державою та іншими людьми. Юридичні тексти через своє призначення повинні бути точними й достовірними, вони наказують певну форму дій і формулюють принципи дозволу спірних ситуацій, виробляють правила соціальної поведінки в суспільстві.

Юридичний переклад є одним із найбільш затребуваних видів перекладу на тепер. Постійно зростає попит на послуги перекладачів, які спеціалізуються саме в цій галузі. Правова лінгвістика – відносно нова, ще не досить розвинена наука, тому специфіка юридичного перекладу викладена в літературі мало й потребує глибшого аналізу й серйозних досліджень.

У ході дослідження ми виявили, що загалом юридичні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської та німецької мови української, як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу складних юридичних термінів і термінів-сполучень є їхня багатозначність не тільки серед різних галузей науки, але й усередині самої юридичної галузі тексту.

На основі проведеного аналізу лінгвістичних публікацій встановлюється, що найчастішим способом перекладу є застосування перекладацького еквівалента. Це зумовлено тим, що основною рисою текстів юридичного дискурсу є точне й чітке викладення матеріалу за майже повної відсутності емоційних елементів.

Ключові слова: юридичний переклад, мова права, професійна комунікація, юридична термінологія, труднощі перекладу, юридичний дискурс.

Natalia ISHCENKO,*orcid.org/0000-0002-1206-9158**Doctor of Philological Sciences, Professor,**Professor at the Department of Foreign Philology**Institute of Philology and Journalism of V.I. Vernadsky Taurida National University**(Kyiv, Ukraine) ishchenko.nataliia@tnu.edu.ua***Victoria HONCHAROVA,***orcid.org/0000-0002-1764-5716**Master's student at the Faculty of Philology**V.I. Vernadsky Taurida National University**(Kyiv, Ukraine) en03514420@tnu.edu.ua*

LEGAL TRANSLATION, AS A CONSTITUENT OF LEGAL DISCOURSE

The article examines the problems of translation of English terms in the texts of legal discourse into Ukrainian, which is based on the understanding of the essence of translation. The peculiarities of the language of law and professional

communications in the field of law, the specifics of legal translation, the difficulties of translating legal terminology are analyzed. The main methods and ways of translating the terms of English texts of legal discourse, selected by the method of continuous sampling from English-language texts of official business documents and their translations into Ukrainian, are identified and analyzed. The main difficulty in translating the terms of the texts of legal discourse is that it is a translation from one legal system to another.

Legal translation cannot be carried out correctly without the use of special knowledge in the relevant field of law, without knowledge of the specifics of a particular type of legal relationship. It is necessary to be guided in the current legislation, and also to possess special vocabulary and to know about features of use of foreign legal terminology in a concrete context.

As you know, law – one of those scientific fields, which is characterized by the presence of a significant number of national and culturally specific features that reflect the developed norms of the relationship of the individual with the state and other people. Legal texts by virtue of their purpose must be accurate and reliable, they prescribe a certain form of action and formulate the principles of resolving disputes, develop rules of social behavior in society.

Legal translation is one of the most popular types of translation at the moment, there is a growing demand for the services of translators who specialize in this area. Legal linguistics is a relatively new, not yet sufficiently developed science, so the specifics of legal translation are not sufficiently covered in the literature and require more in-depth analysis and serious research.

In the course of the research we found that in general legal terms have the same ways of transfer from English and German to Ukrainian as all other terms. The main problem of translation of complex legal terms and terms-phrases is their ambiguity not only among different branches of science but also within the legal branch of the text.

Based on the analysis of linguistic publications, it is established: the most common method of translation is the use of the translation equivalent; this is due to the fact that the main feature of the texts of legal discourse is an accurate and clear presentation of the material in the almost complete absence of emotional elements.

Key words: *legal translation, language of law, professional communication, legal terminology, difficulties of translation, legal discourse.*

Постановка проблеми. Переклад – це досить складний процес, що містить цілий ряд труднощів, які перекладачеві необхідно здолати. Основною складністю передачі термінів текстів юридичного дискурсу завжди є переклад з однієї правової системи в іншу. «Це викликано тим, що право глибоко вкорінене в національній культурі. У результаті спостерігаються істотні відмінності в правових системах країн, що належать навіть до однієї правової сім'ї» (Панкратова, 2003: 43).

Говорячи про наявні складності, з якими стикається перекладач термінів юридичного дискурсу, відзначимо, що відомий німецький юрист Е. Рабель попереджав про нескінченні проблеми, що виникають під час порівняльного вивчення різних правових систем, зокрема під час опанування іноземної мови й підмови права, підготовки літературного апарату, проникнення в дух іноземного права, що дозволяє судити про окрему правову норму тільки у взаємозв'язку з правовою системою в цілому.

Аналіз досліджень. У нашій роботі ми спробували виявити й проаналізувати основні способи перекладу термінів англійських текстів юридичного дискурсу українською мовою. Нами досліджено юридичні терміни з англійських текстів офіційно-ділових документів та їх переклади українською мовою. Актуальність дослідження полягає в тому, що вивчення зазначених питань сприятиме викладенню важливих аспектів сучасної теорії перекладу.

Метою статті є дослідження особливостей перекладу англійських юридичних текстів, які належать до різних правових систем.

Виклад основного матеріалу. У глобалізаційних та інтеграційних умовах розвитку національних правових систем гостро постає проблема досконалої фахової (юридичної) мови, однакового наповнення змістом основних правових категорій, які в ній існують, стійкості форм мовних засобів. Доречно нагадати, що право являє собою сукупність правил поведінки індивідів і груп у суспільстві, надаючи кожному певну форму дій, які формують принципи розв'язання спірних питань. Тому мова перекладу юридичного документа має в цілому бути точною, якісною та достовірною. «Текст більшості документів повинен мати нейтральний офіційний стиль, що не викликає додаткових асоціацій і не відволікає від суті документу» (Карабан, 2004: 43).

Я.І. Рецкер вказує, що «юридичний переклад містить переклад з однієї правової системи на іншу, оскільки правова система будь-якої країни має свої джерела права, термінологічний апарат і соціально-економічні принципи. І чим більш споріднені правові системи, тим легше перекладати юридичний текст. На думку чеських лінгвістів В. Матезіуса й В. Прохазки, «передача тексту – це не тільки заміна мови, але й функціональна заміна елементів культури» (Рецкер, 1982:183).

Розглядаючи правові системи різних країн світу, розуміємо, що, «як правило, найскладнішими галузями юридичного перекладу вважаються сімейне й процесуальне право, адміністративний устрій держави. Навпаки, тексти з правових областей, заснованих на міжнародному обміні й співробітництві, легше піддаються

перекладу (наприклад, торгове право, банківське право, сфера захисту прав споживачів). Останнє можна сказати й про деякі галузі права, які однаково розвиваються та формуються в державах, що знаходяться на приблизно однаковому рівні суспільно-економічного розвитку (наприклад, право навколишнього середовища)» (Левитан, 2015: 18).

Якщо мови й правові системи споріднені, то переклад здійснювати легше, проте мовна спорідненість не полегшить перекладачеві його завдання, якщо правові системи сильно відрізняються одна від одної. Для збереження правового змісту юридичні тексти слід завжди перекладати з оригінальної мови й уникати перекладу з перекладеного тексту (такі випадки часто зустрічаються, наприклад, із перекладами із загальної мови, зокрема англійської, звітів про становище в певній правовій сфері в різних державах).

Через те, що переклад юридичних текстів вимагає глибоких спеціальних знань, юридичні тексти часто перекладаються юристами, а не професійними перекладачами. Така практика утвердилася, зокрема, в адміністрації ЄС, де юристи перевіряють тексти, створені перекладачами, а в суді ЄС як перекладачі працюють тільки юристи.

«Огляд лінгвістичної літератури показує, що головною проблемою перекладу текстів юридичного дискурсу є не лише термінологія, як нерідко вважають фахівці, але й невірне розуміння перекладу як перекладу слів у відриві від тексту, контексту й ситуації» (Швейцер, 1989: 11).

Значення характеристик зрозумілості, точності й стилю перекладу різна залежно від типу юридичного тексту, його функції та адресата. Так, наприклад, під час перекладу юридичних дискусій, призначених для ознайомлення з певними правовими питаннями широкого кола читачів, зрозумілість і стиль можуть виявитися важливіше точності передачі інформації. А в перекладі вироку, який повинен бути приведений у виконання в іншій країні, точність є найважливішою вимогою.

Основними вимогами, які ставляться для перекладу тексту юридичного дискурсу, є:

- «1) точність (усі положення, наявні в оригіналі, мають бути викладені в перекладі);
- 2) стислість (усі положення оригіналу стисло й лаконічно представлені в перекладі);
- 3) ясність (стислість і лаконічність мови перекладу не повинні відбиватися на повноті передачі лексики оригіналу);
- 4) літературність (текст перекладу повинен задовольняти загальноприйнятим нормам літературної мови, без використання синтаксичних конструкцій мови оригіналу)» (Алимов, 2005: 9).

У більшості випадків проблеми перекладу, пов'язані з трансформацією, виникають унаслідок лінгвокультурних відмінностей двох народів. У різних етнічних громадах спостерігаються абсолютно різні, які іноді не збігаються, підходи до явищ і предметів. Розглянемо деякі приклади:

What will be held to be “just and reasonable” must depend upon the particular facts of each case. – Що суд визнає справедливим і розумним, повинно залежати від конкретних фактів кожної справи.

The liability of the carrier is to three exceptions at common law. The first is the “act of God”, by which is understood some unforeseen accident of natural cause which could not have been prevented by any reasonable foresight. – Відповідно до загального права перевізник звільняється від відповідальності в трьох випадках. По-друге, в умовах форс-мажору (стихійного лиха), під яким розуміються непередбачені обставини природного характеру, що не могли бути відвернені за допомогою розумної передбачливості.

У цих прикладах адаптивного перекладу фрагментів юридичного тексту інформація передається засобами іншої мови. Такий процес як би поєднує в собі елементи перекладу й адаптації інформації з іноземної мови мовою перекладу.

Також в усіх мовах існують слова й стійкі словосполучення іноземної мови, що не мають більш-менш повної відповідності у вигляді лексичних одиниць. Розглянемо деякі подібні явища.

Venire – категорія осіб, здатних виконувати функції присяжних:

“The juries are selected from a larger panel of citizens, commonly known as the venire”. – Судові присяжні обираються із ширшого кола громадян, зазвичай відомого як категорія осіб, здатних виконувати функції присяжних.

Vior dire – допит присяжних для виявлення їх можливої упередженості:

“The prospective jurors are generally subject to further interrogation about their possible biases. This examination is known as vior dire”. – «Передбачувані присяжні зазвичай піддаються подальшому допиту з метою виявлення їх можливої упередженості. Ця процедура має назву vior dire».

Із цих прикладів можна побачити, що способи перекладу юридичних документів можуть варіюватися та комбінуватися залежно від присутності в тексті мови перекладу юридичної термінології, будови речення, наявності союзів і ввідних слів, культурологічної особливості іноземного тексту й тому подібне.

«Основним завданням перекладу як загального використання, так і спеціальної (термінологічної) лексики є пошук в мові перекладу слова-еквіва-

лента або терміна-еквівалента відповідно» (Бархударов, 1975: 55). Прямий еквівалентний переклад:

auction – аукціон, audit – аудит, contract – контракт, credit – кредит, export – експорт, import – імпорт, inflation – інфляція; income – дохід, market – ринок, (public) offering – публічна пропозиція, property – власність, stock – акція, tax – податок, tax base – податкова база, tax rate – податкова ставка, trade – торгівля.

Також дуже часто в юридичній термінології є описовий або описово-пояснювальний переклад. Описовий переклад означає розкриття значення іноземного слова за допомогою розгорнутого слововосполучення, наприклад:

arbitrage – купівля цінних паперів на одному сегменті ринку й одночасний їх продаж на іншому сегменті за вищими цінами; originator – кредитна організація, що видала кредити (власник активів), які потім продаються спеціальній юридичній особі; securitization:

1) одна з форм залучення фінансування шляхом випуску цінних паперів, забезпечених активами, що генерують стабільні грошові потоки;

2) поступка права вимоги (продаж) активів кредитної організації спеціальній юридичній особі для наступного випуску цінних паперів;

“hot” issue – цінний папір, розміщений публічно, який має величезний попит;

“tombstone ad”:

1) коротке оголошення в спеціалізованих виданнях про суму й учасників позики;

2) коротка реклама або оголошення про передбачуваний випуск іменних цінних паперів (описовий переклад);

“red herring” prospectus – попередній варіант проспекту випуску акцій або позики; “watered” stock – акціонерний капітал як результат випуску акцій на суму, що не відповідає активам і потенціалу компанії.

«Поширені способи перекладу юридичної термінології – транскрипція та транслітерація, що є відтворенням звукової або графічної форми іноземної лексичної одиниці засобами мови перекладу» (Швейцер, 1989 : 78). Наприклад:

PLC – Public Limited Company – Компанія відкритого типу з обмеженою відповідальністю (ВАТ); LLC – Limited Liability Company – Компанія, суспільство або товариство з обмеженою відповідальністю по зобов’язаннях (ТОВ).

Ще одним способом перекладу термінології юридичного дискурсу є калькування, тобто послівне відтворення складу іноземного терміну засобами мови перекладу, наприклад:

discontinuity – припинення діяльності; provision – резерв; temporary difference – тимчасові різниці; unremitted earnings – нерепатрійовані

(неоплачені) доходи; identifiable assets – відчутні активи, що ідентифікуються; Grand Jury – Велике журі; Magistrate’s Court – Магістратський суд; Queen’s Counsel – Радник Корони.

Менш частим є гібридний спосіб: транскрипція / транслітерація плюс калькування. Наведемо приклади:

Illegal exploitation of know how – незаконне використання ноу-хау; International Maritime Dangerous Goods Code – Міжнародний морський перелік небезпечних вантажів.

«Серед досить частих способів перекладу термінології наявні лексико-семантичні заміни, які мають на увазі використання в тексті перекладу лексичних одиниць, значення яких не збігається зі значеннями одиниць мови оригіналу, але може бути виведене з них за допомогою логічних міркувань» (Швейцер, 1989: 23).

Наприклад: offence – правопорушення; criminal offence – кримінальний злочин; disorderly offence – порушення громадського порядку; abortive offence – замах на злочин. calling the shot – оцінка пострілу; pickup zone – зона евакуації; target reference point – орієнтир; damage to property – «завдання збитку власності».

Висновки. Таким чином, ми виявили й проаналізували основні прийоми й способи перекладу термінів англійських текстів юридичного дискурсу українською мовою. Головна складність юридичного перекладу полягає в тому, що передача термінів текстів юридичного дискурсу завжди є перекладом з однієї правової системи в іншу. Це викликано тим, що право глибоко вкорінене в національну культуру. Саме такі відмінності й викликають перекладацькі труднощі. Існує перекладацький постулат, згідно з яким неприпустимо перекладати реалії однієї країни реаліями іншої. Узагальнюючи різні лінгвістичні визначення, зазначимо, що головною метою перекладу є досягнення еквівалентного перекладу. Адекватний або еквівалентний переклад здійснюється на рівні, необхідному й достатньому для передачі незмінного плану змісту в разі дотримання відповідного плану виразу, тобто норм мови. Огляд лінгвістичної літератури показує, що головною проблемою перекладу текстів юридичного дискурсу є не тільки термінологія, як нерідко вважають фахівці, а й невірне розуміння перекладу як перекладу слів у відриві від тексту, контексту й ситуації. Специфічні процедури аналізу текстів юридичного дискурсу, а також реконструкція історії та умов їх створення складають важливий аспект перекладу. Водночас йдеться про розуміння та взаєморозуміння суб’єктів, що беруть участь в юридичному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Москва, 1975. 240 с.
2. Алимов В.В. Юридический перевод. Практический курс. Английский язык. Москва : Ком-Книга, 2005. 160 с.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.
4. Левитан К.М. Юридический перевод: основы теории и практики. Москва, Екатеринбург, 2015. 352 с.
5. Панкратова Е.А. Особенности межкультурной коммуникации специалистов юридического профиля: Языки профессиональной коммуникации: закоренелый. Челябинск : ЧГАКИ, 2003. 351 с.
6. Рецкер Я.И. Посobie по переводу с английского языка на русский язык. Минск : ТетраСистемс, 1982. 256 с.
7. Швейцер А.Д. Эквивалентность и адекватность: Коммуникативный инвариант перевода в текстах различных жанров. Москва : МГПИИЯ, 1989. С. 52–58.

REFERENCES

1. Barkhudarov L.S. Yazyk y perevod [Language and translation] M. 1975. 240 p. [in Russian].
2. Alimov V.V. Yuridicheskiy perevod. Praktichniy kurs. Angliyskiy yazyk [Legal translation. Practical course. English]. M.: Kom-Kniga, 2005. 160 p. [in Russian].
3. Karaban V. I. Pereklad anhliys'koyi naukovoyi i tekhnichnoyi literatury: Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problem [Translation of English scientific and technical literature: Grammatical difficulties, lexical, terminological and genre-stylistic problems]. Vinnytsya: Nova Knyha, 2004. 576 p.
4. Levytan K.M. Yurydycheskyu perevod: osnovy teoryu y praktyky [Legal translation: basics of theory and practice]. M.: Ekaterynburh, 2015. 352 p. [in Russian].
5. Pankratova E.A. Osobennosty mezhkul'turnoy kommunykatsyy spetsyalystov yurydycheskoho profylya: Yazyky professional'noy kommunykatsyy: zakorenelyy [Features of intercultural communication of legal specialists: Languages of professional communication: ingrained. international Science]. CH.: CHHAKY, 2003. 351 p. [in Russian].
6. Retsker Y.A. Posobye po perevodu s anhlyyskoho yazyka na russkyu yazyk [Manual for translation from English into Russian]. Mynsk: TetraSystems, 1982. 256 p. [in Russian].
7. Shveytser A.D. Ékvyvalentnost' y adekvatnost': Kommunykatyvnyy ynvariant perevoda v tekstakh razlychnykh zhanrov [Equivalence and adequacy: Communicative invariant of translation in texts of various genres: Sat. Scientific] M.: MHPYYYA, 1989. pp. 52–58. [in Russian].